

Mirko Blagojević

**VITALNOST RELIGIJE
U (DE)SEKULARIZOVANOM
DRUŠTVU**
(desekularizacija srpskog i ruskog društva)

Izdavač: Institut društvenih nauka,
Beograd, 2015.

Izdavač:
Institut društvenih nauka,
Beograd, Kraljice Natalije 45

Za izdavača:
dr Goran Bašić, direktor

Recenzenti
Prof. dr Milan Vukomanović
Prof. dr Zorica Kuburić
Dr Ivica Todorović

ISBN 978-86-7093-163-3

Beograd, 2015.

Predgovor

Ideja za naslov i podnaslov ove monografije¹ došla je iz tri literarna izvora: od naziva dela jednog od najpoznatijeg sociologa religije današnjice, Pitera Bergera (Peter Berger) „The Desecularization of the Word“ (Berger, 1999; 2008), zatim od naziva obimne knjige takođe svetski poznatog kanadskog autora Čarlsa Tejlora (Charles Taylor) „A Secular Age“ (Taylor, 2007; Tejlor, 2011) i od naziva skorašnje monografije naše niške koleginice Danijele Gavrilović „Doba upotrebe: religija i moral u savremenoj Srbiji“ (Gavrilović, 2013). Pomislili smo da je kompilacija naslova navedenih dela za našu monografiju dobar opis njenog sadržaja: u poslednjih dvadeset godina u centar domaćih socioloških diskusija i analiza nesumnjivo je dospela tema o procesu desekularizacije sprskog društva a ima nemali broj napisa koji tu i takvu desekularizaciju definišu kao (zlo) upotrebu religije i crkve u nereligijske svrhe. Naravno, pojmovno definisanje desekularizacije kao procesa savremenih religijskih promena nije moguće izvan konteksta pojmovnog određenja sekularizacije kao društvenog procesa. Sasvim neskromno, smatramo da smo i lično svojim sociološkim tekstovima u poslednjih dvadeset godina dosta doprineli da se prvo, postave pitanja o domenima i do-

¹ Ova monografija je nastala u okviru dva naučna projekta koja je finansiralo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Oba projekta su izvođena u projektnom ciklusu od 2011. godine. Prvi projekat izvođen je u Institutu za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda (ev. br. projekta 179049) a drugi u Instiutu društvenih nauka iz Beograda, u Centru za politikološka istraživanja i javno mnjenje (ev. br. projekta 47010).

metima (de)sekularizacije srpskog društva, a zatim da se u odgovoru na postavljena pitanja analiziraju kvantitativni i kvalitativni podaci iz većeg broja reprezentativnih i segmentarnih iskustvenih istraživanja religijske situacije u Srbiji. Svoja istraživanja smo u proteklih četvrt veka usmeravali i na sociološko proučavanje pravoslavlja u Rusiji. Zato smo nastojali, kad kod je to bilo moguće, da učestvujemo na konferencijama posvećenih ovoj temi pre svega u Rusiji ali osmišljavajući i organizujući sociološka istraživanja i naučne susrete i u Srbiji na kojima su učestvovali autori iz Srbije, Rusije, SAD, Hrvatske, Francuske, Bugarske, Švedske, Slovenije, BiH.

Pored potpore koju smo dobili u tim našim aktivnostima od Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije treba istaći kontinuiranu i ozbiljnu pomoć Fondacije Konrad Adenauer iz Beograda i Jelene Jablanov Maksimović koja je u toj Fondaciji zadužena za religijsku kulturu. Nezaobilazni „aktivista“ u našim iskustvenim istraživanjima religije i religioznosti i organizaciji konferencija bila je doktorantkinja Fakulteta političkih nauka u Beogradu, master Tijana Bajović. One su pomogle i pri osnivanju dva centra za proučavanje religije: najpre 2012. godine „Centra za religijske studije“ Instituta za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda (CRES) koji je okupio ekipu prvenstveno mlađih naučnika. Zahvaljući njima ovaj Centar je pod rukovodstvom autora ove monografije organizovao nekoliko naučnih konferencija i jedno iskustveno istraživanje religijskih, moralnih i društveno-političkih vrednosti studentske omladine na reprezentativnom uzorku državnih i nekih privatnih fakulteta u Srbiji bez Kosova i Metohije. A 2014. godine osnovan je pri Institutu društvenih nauka „Forum za religijska pitanja“ (FOREL) koji treba da nastavi delatnost CRESA.

Saradnja sa ruskim kolegama nije bila zapostavljena. Na temelju pomenutog istraživanja studentske omladine u Srbiji kolega Sergej Lebedev je u Belgorodskoj oblasti (Ruska Federacija) sproveo komparativno istraživanje 2014. godine pa se očekuju zajedničke komparativne analize u naučnim tekstovima i zbornicima radova. Takođe je jedan broj ruskih kolega dolazio na naše konferencije i istupio sa priložima koji su se ticali savremene religijske situacije u Rusiji. Sve u svemu knjiga koja je pred čitaocima plod je navedenih

aktivnosti i pomenute saradnje. Fokusirana je na sociološko propitivanje nekih važnih ali i aktuelnih problema u svetskoj sociologiji religije sa naglaskom na zapostavljena proučavanja pravoslavlja i pravoslavne religioznosti.

Autor ove knjige se teško odlučuje na objavljivanje monografija. Uspeo je da postigne prosek izdanja na svakih deset godina. Tako je najpre svetlost dana ugledala daleke 1995. knjiga „Približavanje pravoslavlju“, deset godina potom (2005) „Religija i crkva u transformacijama društva“ pa opet deset godina potom došla je na red i ova treća. Dve stvari su po sredi: ili je autor toliko ozbiljan i oprezan u bavljenju svojim poslom ili je naprosto lenj. Predajući sudu javnosti ovu knjigu, ostavljamo čitaocima da prema svojim saznanjima i nahođenjima reše ovu dilemu sa molbom da kritika bude objektivna i argumentovana a ne estradna i „ad hominem“, tako česta u našim profesionalim životima.

U Beogradu, jun - decembar 2015.

Autor

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	5
<i>1. Pojam, koncept i proces desekularizacije</i>	9
<i>2. Sekularizovana Evropa ili religioznost na drugi način</i>	31
<i>3. (Ne)religiozna Rusija – istorijska dimenzija (argumenti empirijske evidencije)</i>	59
<i>4. (Ne)religiozna Srbija: juče i danas (argumenti empirijske evidencije)</i>	107
<i>5. O sociološkim kriterijumima religioznosti. Koliko ima (pravoslavnih) vernika danas?</i>	151
<i>6. Revitalizacija religije i religioznosti u Srbiji: stvarnost ili mit?</i>	183
<i>7. Savremene društvene funkcije revitalizovanog tradicionalnog pravoslavlja u Srbiji i Rusiji</i>	195
<i>8. Savremena religioznost studentske omladine</i>	209
<i>9. Srpska empirijska sociologija religije (početak 90-ih – prva decenija novog veka)</i>	245